

DR. MAJOR ÁKOS*

A KABSZ-puccs történetéhez

(Közreadja: Zinner Tibor)

A Történelmi Szemlében 1982-ben adta közre Láng Judit¹ író nő visszaemlékezéseinek egy részét Frank Tibor. A német megszállástól Pest felszabadulásáig tartó időszokról írottak egyik legjelentősebb részét az 1944. október eleji ún. KABSZ-puccsal kapcsolatos információk képezik. Miután a visszaemlékezésben a szerző említést tett dr. Major Ákos, korabeli hadbíróról és tevékenységéről², dr. Major kérésére a memoár kiadója előzetesen hozzájárult, hogy a megjelentetésre váró, ugyancsak terjedelmes emlékirat szerzője a Láng Judit által írottak kiegészítéseként publikálja a Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség terveire vonatkozó emlékeit, és — mint ismeretei szerint az egyetlen túlélő (legalábbis a nem KABSZ-tagok közül) — a már jelzett memoár-részlet egyes, nem eléggé feltárt részleteinek pontosításával hitelesebbé tegye annak megállapításait. Az egykori honvédegyész, hadbíró, népbíró, bíró, végül ügyvéd kéziratának 53—71. oldalait közöljük.

A közismert kommunista színész-rendező, Major Tamás testvére az első pillanatoktól kezdve, 1945 legelejétől ott bábáskodott — mint népbíró — a népi demokrácia létrejötténél, a néptörvényeszéki rendszer budapesti megszervezésénél és bevezetésénél. Az első ítéletet a két hírhedt keretlegény, Rotyis Péter és Szívós Sándor — nyilvános akasztással zárult — ügyében ő és bírótársai hozták. A Budapesti Népbíróság első elnöke volt, majd a Népbíróságok Országos Tanácsának (NOT) elnöke lett. Laikus népbíró társaival együtt ő ítélte halálra az országot háborúba sodró miniszterelnököt, Bárdossy Lászlót. De tanácsának tagjai előtt állt a „nagykátai hóhér”, Muray (Metzl) Lipót éppúgy, mint Meskó Zoltán. A dr. Major Ákos vezette népbírósági tanács irányt mutató állásfoglalásai döntő mértékben megszabták az ország legjelentősebb népbíróságának, a Budapesti Népbíróságnak a tevékenységét. A háborús főbűnösök, valamint a többi népellenes és háborús bűnös ügyében hozott ítéletek — noha az akkori aktuálpolitikai szempontokat minden esetben érvényesíteni kívánó bírálóknak azok nem mindig feleltek meg — indoklásaikkal, történelmi magyarázataikkal, egyes — korábról nem ismert — dokumentumok közlésével³ sokat tettek az ellenforradalmi rendszer történetének feltárásában, kritikai megítélésének előkészítésében. A népbírák nem szaktörténészek voltak, anyagaik esetenként erőteljes kritikával kezelendők, állásfoglalásaik koalíciós pártpolitikai döntések termékei voltak, hangvételük sok egyéni ízt mutat.

Am nemcsak a bírósági tanács és a budapesti, valamint országos népbírósági szervezet élén töltött el éveket emlékiratunk szerzője, hanem hivatali beosztása, NOT-elnöksége idején egyttal az 1947-es választások után létrehozott Választási Bíróságnak is elnöke volt. A politikai bírászkodást követően a Budapesti Ítéletábrán, majd a Legfelsőbb Bíróságon ítélkezett. Dunakeszin töltött kényszerű, semmivel sem indokolható kultúrosi tevékenységét végül az ügyvédi feladatok váltották fel. Jelzésszerűen csak annyit, hogy a koncepció tárgyalások során törvénytelenül elítélt, azóta elhunyt magas beosztású állami és pártvezetők ún. rehabilitációs pe-

¹ *Láng Judit*: Negyvennégy (közreadja: Frank Tibor). Történelmi Szemle, 1982. 2. 176—319.

² Uo. 294.

³ Teleki Pál búcsúlevelének felolvasására is így került sor a Bárdossy-perben. A tartalmi azonosság ellenére azonban nem az eredeti szöveget olvasták fel. Annak ellenére, hogy a politikai nyomozók, főleg a fogalmazók kimagasló szerepet játszottak a perek előkészítésében, itt tévedtek.

* A kézirat már a nyomdában volt, amikor szerzője, dr. Major Ákos 1987 nyarán elhunyt.

rében többek között Kisházi Ödön, Vas-Witteg Miklós érdekeit képviselte. A későbbiek során — a védenek és hozzátartozóik felkérésére — azokat védte, akikkel 1945—1949 között együtt harcolt a népi demokratikus államrend létrehozásáért és megvédéséért, s akiknek egy részét 1953-ban egy koncepciók perben elítélték (de nem azért, amit 1949—1953 között tettek). Így lett a védője az Államvédelmi Hatóság (és jogelődei) vezetőjének, Péter Gábornak, az egykori magas rangú államvédelmista, majd igazságügyi államtitkár, illetve pár hónapig igazságügyminiszter dr. Décsi Gyulának, valamint az 1956 októberében letartóztatott egykori honvédelmi miniszter Farkas Mihálynak és fiának, Vladimirnek.

A horthysta hadbíróból népbíróvá vált jogász életében már Budapest felszabadítását megelőzően is voltak olyan epizódok, melyek méltán tarthatnak igényt a mielőbbi közreadásra.⁴ A Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség tervezett puccsával kapcsolatos interjúsorozat már napvilágot látott⁵, de részben egyetértek Frank Tibor megállapításaival⁶, hogy sem a hazai, sem a külföldi szakirodalom nem használt fel minden dokumentumot ezen belpolitikai „sorsfordító nap” rekonstruálásánál és következményei értékelésénél, sőt maga Frank sem tesz említést a cikk-sorozatból bibliográfiai teljességre törekvő irodalmi tájékoztatójában, miközben kritikusan igyekszik felvázolni a KABSZ-puccsal kapcsolatos dokumentációt.⁷

A most következő oldalak elé annyit, hogy az előzőekben a szerző a második világháborús Don-kanyari „élményeiről”, a Margit körüti hadbíráskodással kapcsolatos benyomásairól, a „halálgyárról”, a magyar katonai repülőgépek sorozatos — még nem háborús körülmények közötti — szerencsétlenségeiről, a délvidéki nyomozásról, a kormányzóhelyettes halálának körülményeiről, a Magyar Testvéri Közösség jelentkezéséről, az 1944 márciusi sátoraljaújhelyi börtönkitörésről, s természetesen maga és szűkebb családja életének, pályájának alakulásáról írt.

A Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség leleplezett kísérletéről írtak után pedig a budapesti népbíráskodással, a főbűnösök pereivel, a népbíráskodás első és másodfokának értékelésével, a népbíróságoknak a demokratikus államrend védelmében hozott ítéleteivel és kritikus elemzésével, a Választási Bíróság tevékenységével, végül a magyarországi népbíráskodás első periódusának tragikus végkifejletével, a Rajk-justizmorddal foglalkozik.

⁴ Elég, ha csak ügyészi jelenlétére utalok a kormányzóhelyettes halálának vizsgálatakor, vagy arra, hogy milyen benyomásokat szerzett az 1944-es sátoraljaújhelyi börtönkitörés idején stb.

⁵ A Tükör 1971. évi VIII. évf. 18. számában „Elsietett ítélet” (12—13.), valamint a 19—22. számokban „Elkésített ítélet” (12—13; 26—27; 12—13. és 20—21.) címen. A hetilapban — több mint egy évtizede, előzetes levéltári ellenőrzés nélkül — megjelent interjú még akkor is forrásértékű, ha a most közlésre kerülő részlet annak stílusával és tartalmával nem mindenben azonos.

⁶ *Láng Judit* i. m. 276—277.

⁷ *Ua.* és 277. 2—3. jegyzet. A későbbiekben még hivatkozik a közreadó a Világ c. lap 1945. november 13-i számában írottakra, mely cikk forrása — megjelölés nélkül — dr. Somóczy Lóránt volt. Dr. Major kutatásai és emlékei szerint ebben a cikkekésében több pontatlanság van, maga a történet pedig — a benne szereplő személyek valós volta ellenére — naiv.

1944 augusztus elején áthelyeztek a budapesti I. honvéd hadtestparancsnokság ügyészségére, ahol a szolgálati események utat nyitottak a pályafutásom további kibontakozásához. A hadtestparancsnok akkor a Szombathelyről áthelyezett Bakay Szilárd altábornagy volt, 1942 tavaszától 1943 nyaráig a magyar megszálló csapatok parancsnoka Kijevben.¹ Engem egy repülőteri ügyködésem alkalmával magához rendelt jelentéstételre, még innen ismertem. Áthelyezésének politikai háttere is volt, ami az események folyamatában hamarosan kiderült. Bakayval, mint hadtestparancsnokkal három ízben kerültem közvetlen szolgálati kapcsolatba. A harmadik sorsdöntő lett, az első kettő jellemző, s ezeknek köszönhettem irántam való bizalmát.

1944 szeptember elején Pereghy alezredes² különleges nyomozást bízott rám. A hadtest elhárító szervének feljegyzése szerint egy budai, Mányoki úti villában nyugatbarát szervezkedés folyik. A villának gyakori tisztí látogatói vannak, sőt polgári politikusok is. A tulajdonos egy holland állampolgárságú nő. Bakay altábornagy elvette az ügyet a kémelhárítótól és megalapozott, megbízható jelentést követelt ügyészétől. Nyomozásom egészen rövid és eredményes volt: megállapítottam, hogy ebben a villában a felső körök által igen kedvelt találkahely működik. Nemcsak előkelő urak, hanem előkelő hölgyek is gyakori vendégei voltak, utóbbiak diszkrét telefonhívásra. A tiszt urak közül Dálnoki Miklós Béla vezérezredes huszárkapitány fiára emlékszem, a politikusok közül Rajniss Ferencre. Engem tévedésből, régi vendégként bocsátottak be.

Az eredményről személyesen kellett referálnom az illetékes parancsnoknak. Bakay a fülemig ért, vigyázóállásban kellett neki referálni, miatt ő hátratett kezekkel fel s alá tért a jelentést tevő előtt. Kurtán kérdezett és rövid, érdemi választ követelt. Amikor Kijevben jelentkeztem nála, az volt a benyomásom, hogy

¹ Bakay Szilárd altábornagy életútjának alakulásával részletesen foglalkozik emlékiratának itt nem közölt részleteiben a szerző. Bakay a Dominich-féle sopronkőhidai vészbíróasztalt azért kerülte el, mert a németek egyből Mauthausenbe szállították. Az amerikaiak szabadították fel, majd átadták a szovjet hatóságoknak. Baden bei Wien-ben az illetékesek több mint egy hónapon át vizsgálták ügyét, amely 1942. augusztus 1. és 1943. június 26. közötti tevékenységére terjedt ki. Volt ugyanis Rákosi Mátyásnak egy 1944 tavaszán emigrációban megjelent cikke, melyben azt írta, hogy Darnicaban „hatvannyolcezer békés ukrainai polgárt gyilkoltak meg” a Bakay-vezette megszálló csapatok, s az altábornagy kijevi főhadiszállása „... a rablott és lopott holmik valóságos börtényévé alakult”. A tényállás tévesnek bizonyult, s Bakayt a szovjet hatóságok saját kocsijukon szállították vissza Magyarországra. A Kis Újság 1945. június 21-én közölt hazatéréséről információt. A Budapesti Főkapitányság Politika-rendészeti Osztálya is megszüntette a nyomozást ellene 1945. augusztus 7-én. (I. a Budapesti Népügyészség 6.681/1945. sz. iktatókönyvi bejegyzéseit a BFL-ben őrzött „Budapesti Népügyészség iratai” között). A HM igazoló bizottságai közül a Bartha Albert vezérezredes vezette bizottság nem igazolta, mert mint a Kossuth Klub egyik 1980. januári vitaestjén a bizottság egyik volt tagja, Almássy Pál altábornagy elmondta, a bizottság egyik tagja egy levél bemutatásával befolyásolta a döntést. Állásvesztésre ítélték Bakayt, aki fellebbezett. A Budapesti Népügyészség 1945. november 5-én elejtette a vádat, a Budapesti Népbíróasztal Igazolási Fellebbezési Tanácsa november 8-án kelt határozatával pedig helyt adott a fellebbezésnek, s igazolta a náci haláltáborot megjárta tábornokot, akinek neve az akkori kormányalakítási kombinációkban is gyakran felmerült. Bakay fellebbezési tárgyalásán mellette nyilatkozott az egykori munkaszolgálatos, közismert baloldali főszerkesztő, Zsolt Béla, a ny. honvédelmi miniszter, Nagybacsoni Nagy Vilmos. A Szombathelyre hazautazott Bakay azonban két hét múlva ismeretlen személyek társaságában elhagyta házáat, hollétéről sem a HM Katonapolitikai Osztálya, sem a Péter Gábor vezette Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai-rendészeti Osztálya nem tudott. Dr. Major közlése szerint Bakayné 1945 december végén közölte vele, hogy férjét — mint háborús bűnöst — kivégezték.

² Pereghy (Peller) János 1897-ben született, ellene 1946 őszén folyt eljárás és tárgyalás a Budapesti Népbíróasztalon. A vádlott október 16—31. között letartóztatásban volt. Első fokon 5 évi börtönrre ítélték, de a tanácsvezető különvéleményt jelentett be és a NOT 2 évi börtönrre mérsékelte az ítéletet. A szabadlábon lévő Pereghy 1949 márciusában jogerőre emelkedett ítéletének letöltése elől az angolszászok által ellenőrzött német területre szökött, az ellene kibocsátott nyomozólevelet elévülés miatt 1956-ban visszavonták.

alacsonyága miatt túlformalja a kemény parancsokat. Később rájöttem, mennyire tévedtem. Nos, jelentésem hatása számomra egészen meglepő volt. Mikor elmondtam, hogy a Mátyóki úti villában nem kémiroda, hanem találkahely működik (az altábornagy nevén nevezte az intézményt), megállt előttem, elismerően elmosolyodott és megállapította: „Ezek a marhák megint tévedtek. Még nagyobb bakot lőnének, ha én adnék nekik komolyabb feladatot.” A nyomozás befejezését elrendelő előadóívet aláírta és röviden elbocsátott.

Egy hét múlva már egy újabb hasonló ügyben rendelt magához közvetlen eligazítás végett. A budai Úri utcában lakó báró Berg család fejétől a katonai irodán át érkezett levelet adott át nekem elolvasásra. A család fő panaszt jelentett be egy Fodor nevű huszárkapitány ellen, aki az egyik baronesse-t elszöktette a háztól. A baronesse azonban nem lakik Fodor kapitánnyal, a család bottal ütheti a nyomát. Bakay azt kívánta, sürgősen hajtsam fel a lányt és juttassam vissza a családjához. Ez is negyvennyolc órán belül sikerült. Kihallgatásakor Fodor százados megjátszotta a tájékozatlant, jegyzőkönyvvezetés közben engedélyemmel telefonált valahová és a hívott számmal angol nyelven beszélt. Suba László nevű, hadimunkára mozgósított fogalmazóm pár perc múlva ugyancsak angol nyelven tett valami megjegyzést, mire Fodor százados meghökkenve visszahelyezte a kagylót. Fodor az én hivatali telefonomon a baronesse-tal beszélt, angolul közölte, hogy innen egyenesen hozzá megy. Eszébe sem jutott, hogy közlünk valaki ért ezen a nyelven. Elég az hozzá, hogy szolgálati díszben megjártam az Úri utcai műemlék bárói palotát, végleg elnyerve hadtestparancsnokom tetszését.

Két ilyen ledér ügy után következett az a politikai megbízás, ami mind Bakay, mind saját életem további folytatására döntő befolyást gyakorolt. Ez pedig az ún. KABSZ-puccs felszámolása volt.

A Margit körúti — általam nem is sejtett — németellenes ellenállás vezetője dr. Somóczy Lóránd (nemrég elhunyt) karpaszományos őrmesterrel október 6-án reggel közölte Mindszenti-Lichtenberger Pál félzsidó karpaszományos szakaszvezető³, hogy október 8-án szélsőséges elemek hatalomátvételi kísérletre készülnek. Somóczy Pereghyhez küldte a hírközlőt, s az események ezután már gyorsan perogtek. Délután Bakay váratlanul megjelent a hadtestügyészségen, magához rendelt és kezembe nyomott egy cédulát, amin egy gépkocsizó őrmester neve szerepelt, aki a Zách utcai laktanyában szolgált. Az altábornagy bizalmában mindenről értesült, tudta már, hogy a Zách utcai laktanya a szélsőjobboldali szervezkedés egyik központja, s az őrmester ennek a bandának a tagja. A Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetségnek, a KABSZ-nak állítólag sok tagja volt a laktanyában, de csak az őrmester neve volt ismert. Illetékes parancsnokként utasított, hogy szálljam meg a laktanyát, emeljem ki az őrmestert és az általa megnevezendő összeesküvőket és derítsem fel a tényállást, akármilyen messze is vezetnek a szálak, de úgy, hogy hajnalig jelentést vájr tőlem.

A megszálláshoz, az esetleges ellenállás leküzdésére Bakay altábornagy parancsnokságom alá rendelte a Bem laktanyában állomásozó budapesti őrszázlóját. Annyi időt adott, hogy kardon köthettem, hónom alá vettem az aktatáskámat és indulásra szólítottam dr. Bárkányi Zoltán tüzér százados hadbírójelöltet. Ilyen hivatali rohamöltözékben nyomban kocsiba szálltunk — Bakay a vezető mellett, mi ketten a hátsó ülésen — és a Bem laktanyába hajtottunk. Ott az őrszázlój rohamfelszereléssel, tehergépkocsikon várta már a megérkezésünket. A parancsnokok jelentkeztek Bakaynál, aki rövid parancsot adott a Zách utcai központi gépkocsizó szertár megszállására, a bejárati kapuk egyidőben való elfoglalására, a parancsnokság lefogatására, feladatom végrehajtására. A századparancsnokokat szolgálatilag alárendelte. Végül így fejezte be: „Urak, végeztem. Feladatot végrehajtani, indulás!”

Az első gépkocsin a vezető mellett ültem, jobbomon még egy főhadnagy szorongott. A csapatizsiek nem tudták, mi a feladatom. Ma már tudom, hogy ekkor indult el az október 15-i nyilas hatalomátvételhez vezető közvetlen folyamat. A harcrakészség, a katonai fegyelem színvonalára jellemző, hogy a kijelölt egységek egy lövés nélkül el tudták foglalni a laktanyakapukat. Magam a főbejárati kapunál, hónom alatt aktatáskával vártam, amíg besétálhatok. Bakay eligazítása folytán tudtam, hogy a tehergépkocsik a laktanyakapuk előtt az utcán maradnak, a

³ Mindszenti-Lichtenberger Pál a Láng Judit által írt visszaemlékezés „Pali”-jával azonos, ő volt a férje. Noha az emlékiratban Mindszenty Pálné szerepel, a korabeli dokumentumokban „hy” nélkül szerepel a név, illetve „ti”-vel.

felállított őrt vagy őrséget egységünk haladéktalanul lefegyverzi, az őrséget az egység maga látja el, a többiek készségben maradnak. Telefon csak a főbejáratnál, az ügyeletes tiszt szobában van. Saját részlegem a főbejáratnál csak egyetlen őrt talált, ezt lefegyverezte, majd az ügyeletes tisztet is, egy zászlóst, aki ingujjban pengős regényt olvasott. A legénységi őrszobában a készség tagjai darvadoztak egy szakaszvezető parancsnoksága alatt, mielőtt őket is harcképtelenné tették volna. Hárman pedig lesztek a Manlicherek a puskaállványról. Döbbenetesen simán ment az egész. Ahogy a kapu előtt sétálva vártuk a fejleményeket, kitört belőlem a szakmai elégedetlenség és azt kérdeztem a szintén frontot járt Bárkányitól: „Mit gondolsz, Moszkvában vagy Berlinben el lehetne foglalni ilyen simán egy laktanyát?”

Nálunk lehetett. A főhadnagy jelentette, hogy indulhatunk a laktanya belsejébe, a parancsnoki épülethez. A laktanya területén garázsok és szerelőműhelyek voltak. Ezek megszállása nemcsak azért volt fontos, hogy az ellenállást elfojthassuk, hanem azért is, hogy az érdekeltek ne fogjanak gyanút. A részletek mellőzhetők, minden ment, mint a karikacsapás. A parancsnoki épületben a földszint biztosítása után mentünk fel az emeletre, meglepve odafent a segédtszót. Bárkányi ott maradt három géppisztolyos legénnyel, én pedig ugyanilyen kísérettel — nevetlenül, kopogtatás nélkül benyitottam a parancsnokhoz, egy alezredeshez. Egy előttem ismeretlen vezérkari alezredessel beszélgettem, velük volt még két másik törzstiszt. Megjelenésem, kíséretem merőben váratlan volt, az alezredes megrökönyödve felállt az asztaltól és kérdezte: „Maga mi a fenét akar?” Közöltem, hogy a hadtestparancsnok ügyész helyettese vagyok, a szobát nem hagyhatja el senki, szíveskedjenek fegyvereiket a parancsnok asztalára tenni. Ellenállás esetén lövötek. Nem mulasztottam el, hogy gratuláljak az alezredesnek a laktanya védelmének biztosításához. Elmondtam, hogy Bakay altábornagy úr parancsára lefegyvereztük az őrséget, megszálltuk a laktanyát, ellenállást nem tanúsított senki. Így jutottunk ideig. A parancsnokkal az ügyeletes tiszt szobából felhívtam Bakayt. Pár szó után letette a kagylót s közölte, hogy mindenben a rendelkezésemre áll.

Kiemeltem Moór József őrmestert⁴, aki a 101. sz. gkv. ezred tanoncosztályánál teljesített szolgálatot, és akinek a nevét Bakay közölte velem. Bárkányival hat szemközt megkezdtem a kihallgatását, ami nem egészen a perrendtartás szerint történt. Közöltem vele, hogy zendülés és az állami, társadalmi rend megdöntésének vádjával negyvennyolc órán belül statáriális bíróság elé viszem; a kötéltől csak úgy menekülhet, ha nyomban feltárázó jellegű beismerést tesz és megnevezi előttnk bűntársait. Megnevezte és Bárkányi alig tudta követni a diktálásomat. A géppisztolyosok pedig egymás után állították elem a többieket, túlnyomórészt tartalékos tiszteket, összesen 54 főt. Hivatásos csak egy volt közöttük, de az éppen iskolatársam az újpesti Könyves Kálmán Gimnáziumban, vitéz Sike (Schopf) Alajos folyamór őrnagy.⁵

A felderített tényállás szerint a nyilások és kíséítő fegyveres alakulatuk a Keleti Arcvonal Bajtársi Szövetség felkészült a hatalomátvételre. Budapesten 1944 augusztus közepétől meg nem határozható számú autót és rengeteg üzemanyagot tartalékolnak, hogy adott jelre a felfegyverzett KABSZ-tagok rendelkezésére álljanak. A szervezkedők már január 18-tól kezdték kialakítani terveiket, a szervezkedést országhosszá igyekeztek kibővíteni.

Az első rövid jegyzőkönyvezés után a foglyokkal együtt visszatértem a Margit körútra, ahol hivatalomban hajnalig jegyzőkönyveztem. Hajnalban Bakay már az ügyészségen volt, egymás után olvasta át a jegyzőkönyveket. A szervezkedés feltárása akkorra túlnyúlt a nyilások és a KABSZ tartalékos tisztjeinek középszintű határain, s eljutottak a KABSZ elnökének, Imrédynek a személyéig, sőt belekevertek Bárdossyt is.

⁴ Moór József 1909-ben Tapolcán született, s a Zách utcában dolgozó „üzemi tiszt” már 1944. január 8-tól kapcsolatban állt Sike őrnaggal és társaival. 1944. március 19. után derült csak ki, hogy az egész ezred egy kormányellenes összeesküvés céljára lett szervezve, mert a németek elégedetlenek voltak a Kállay-kormány politikájával. A KABSZ tagjai „összefogása” 1944 nyarát követően újra szükségessé vált, Moór ekkor — augusztusban — kezdte meg az üzemanyag szélsőjobb-oldali célokra történő tárolását. Ellene is népbírósi eljárás indult Budapesten.

⁵ Sike (Schopf) Alajos — így írják pontosan a nevét. A háború után az amerikai hírszerzés gmundeni táborában az egyik vezető lett, kapcsolata megmaradt dr. Ney-jel is.

A Sike (Schopf) Alajos őrnagy és társai ügyére vonatkozó iratok nem állnak rendelkezésre, hogy hitelesen idézhessem azokat. Állítólag Bakay utódánál, Aagteleki altábornagnynál maradtak. A Keleti Arcvonal Bajtási Szövetség felforgató céljaira vonatkozó megállapításaimat azonban tartalmazta az Imrédy Béla ellen egy év múlva hozott ítélet indoklása, erre támaszkodhatom.

Dr. Imrédy Béla 1944 tavaszán alakította meg dr. Ney Károly és társai közreműködésével a Keleti Arcvonal Bajtási Szövetséget. 1944 márciusában meghívót kőriztek azok között, akik megjárták az orosz frontot: „Bajtársaim, saját érdeketekben jelentkeztek a Fővám téri palota alagsoraiban.” Aláírás: Bolhóy.⁶ Körülbelül 4000 fő jelent meg, s a résztvevők az akkori rendszer (a Kállay-kormány) ellen foglaltak állást egy fiatal ügyvéd megnyitása után. Az ülésen jelen volt Imrédy is, s ekkor született meg a KABSZ. A megjelenteknek 48 órán belül kitöltendő belépési nyilatkozatot adtak. A szélsőséges, antibolsevista háborús szervezetnek az egykori miniszterelnök lett az elnöke, s abban az időben mindenki úgy tudta, hogy a KABSZ Imrédy párhadserege. A Nyilaskeresztes Párt mellett a KABSZ volt a legnagyobb szervezet a németbarát, antiszemita, háborús politika alátámasztására. Az ismert radikális szélsőjobboldali dr. Ney Károly⁷ volt a katonai vezető. Tag volt Szennik György is, ő készítette többek között a KABSZ által terjesztett: „En is hadicél vagyok?” című, kisgyermeket ábrázoló hírhedt plakátot. Imrédy elnöksége idején adta ki a KABSZ a „Győzelem vagy halál” című felhívását (megjelent a Nemzetőr 1944. június 23-i számában is), amely többek között ezeket tartalmazta: „Minden év, minden hónap csak növelte volna annak a sáttáni összeesküvésnek az erejét, amely a nemzeti és keresztény emberi kultúrközösség elpusztítására tört. Magunk láthatuk a gyilkolásra nevelt ifjakat, a robbantásra kiképzett gyermeklányokat, a fizetett és hivatásos bérgyilkosokat. Aki ma ezen a földön békét hirdet, az a biztos pusztulás felé taszítja népünket. Csak egy igazság van: Győzelem vagy halál! Nemzetünk életében megindult rendszerváltozás a sir széléről rántott vissza bennünket. Követeljük az izzig-vérig magyar nemzeti szocializmus teljes érvényesülését...”

Dr. Imrédy Béla a KABSZ elnöki tisztéről 1944. augusztus közepén lemondott ugyan, de az alakulat a maga teljes szerveztségében továbbra is megmaradt és tevékeny szerepet játszott Szalásiék uralomra juttatásában és a hatalom megtartásában. Bolhóy Imre tartalékos főhadnagy — a még a helyszínen felderített tényállás szerint — dr. Ney mellett a KABSZ titkára, a keleti hadszíntéren a páncélos hadtest vonatparancsnoka volt. Budapesten a KABSZ-ban már területvezető, majd az egész katonai szervezet vezetője. A németekkel való kapcsolatot ő tartotta fenn, a fegyveres felkelés előkészítését ő szervezte meg és irányította. Katonai szervezetét századokra tagolta, minden századparancsnoknak kiadta az utasítást, hogy adott jelre melyik német alakulattól kell átvenni a fegyvereket és ott milyen harci feladatokat kapnak. Igyekezett rábírní a szövetségbe belépő aktív honvédtiszteket, hogy alakulatukat nyerjék meg és szervezzék meg a fegyveres lázadáshoz. Dr. Ney, aki nem sokáig teljesített tényleges katonai szolgálatot, az SS vonalán szervezkedett.

Bolhóy Imre a Zách utcai intézkedés után eltűnt a lakásáról, az éjszaka folyamán csak a feleségét tudtuk előállítani, aki azonban nem adott felvilágosítást férje tartózkodási helyéről. Járay főhadnagyról vagy — a későbbi népbírósi iratok szerint — Járórol annyit tudok felidézni, hogy Bolhóy közvetlen munkatársa volt. Bárdossy László volt miniszterelnök személyéről Sike őrnagy tett említést. Valami Nemzeti Szövetséget nevezett meg, aminek Bárdossy és Imrédy is tagjai voltak. A Nemzeti Szövetség célja a háborúból való kiugrás megakadályozása volt. De térjünk vissza az eseményekhez.

A mindig pattogó, ingerlékeny hadtestparancsnok olvasás közben egyre csendesebb lett, hosszan hallgatott, hátradőlt Pereghy íróasztalszékeében és helyet muta-

⁶ Bolhóy Imrét 1945. december 10-én átadták a SZEB magyarországi szovjet képviselőinek, további sorsa ismeretlen.

⁷ Dr. Ney Károlyt 1945. február 3-án Szalásiék megfosztották magyar állampolgárságától, mert csak a német parancsnokoktól volt hajlandó elfogadni utasításokat. Később — miként Sike — amerikai hadifogságba került. Előbb halálra ítélték, majd kegyelemből szabadságvesztésre változtatták büntetését, melyet amerikai, ejtőernyővel földet ért pilóták meggyilkolásáért róttak ki rá. A hidegháború idején az ausztriai Lambachban működő CIC kiképzőközpont vezetője lett, utóda Sike volt.

tott nekem, hogy üljek az asztal mellé. Hosszabb hallgatás után megtörte a csendet: „Jól csináltad, fiam. A hűtlenség büntetése statárium van hatályban. A katonai vádlottakkal együtt a haditörvényszék hatáskörébe tartoznak a polgári tetteik és bűnségeik is. A nyomozást ki kell terjeszteni erre a csirkefogó Neyre, de a még nagyobb gazemberekre, Imrédyre és Bárdossyra is. Ezeket le kell fognod, majd ha megkapom a Kormányzó úr Ófőméltósága hozzájárulását. Szálasi viszont német védőőrizetben van. A bitangok a végső tisztességes megoldást akarják megakadályozni.⁸ Rendben van, az anyagot statáriális tárgyalásra készítsd elő. A továbbiakra utasítást fogok adni.”

Felállt, s — amit soha nem hallottam róla — kezét nyújtott a referáló alárendeltjének.

A parola után meglepődve álltam. A sátoraljaújrhelyi emlékek villantak fel bennem. Eszembe jutott, hogy Bakay is szerb eredetű, s most ő is valami hasonlóra készül. Csakhogy ebbe az egy országba összezárt cellatársak között rengeteg az áru-
ló. A náciak pedig nem fogják tűrni ilyen politikai bombatárgyalás megtartását. Bakay azonban vállalná a kockázatot, mint egy új Damjanich. Lelkem hangulatom ellenére bátorkodtam megjegyezni, hogy Bárdossy és Imrédy az országgyűlés tagjai, sőt a nyáron alakult Törvényhozók Nemzeti Szövetségének alapítói, akiknek a mentelmi jogát csak az országgyűlés függesztheti fel. Ez meggátolja a statáriális eljárást. A nyombani cselekvésre elszánt Bakayt azonban ez nem érdekelte. Átvette a nyomozati iratok másodpéldányait és annyit mondott, hogy haladéktalanul jelentést tesz a Kormányzó úrnak. Behívatta a segédtszobából a parancsőtisztjét, kezébe nyomta az aktafáskát és vele együtt távozott.

Október 7-e, szombat volt, hajnalodott. Hazamentem aludni, délben tértem vissza szolgálati helyemre, de Bakay nem hívatott. Érdemben nem léphettem tovább. Az előző este különleges feladatom iránt megnyilvánult bajtársi érdeklődés lanyhulni kezdett. Dr. Harmath János nagyobb gyakorlatú polgári főügyész-helyettesként, tanácsadás címén igyekezett neveket és részleteket megtudni tőlem, de én Pereghy alezredeshez küldtem. Dr. Dominich Vilmos őrnagy — aki a Honvédtörvényszéken ítélezett és három hét múlva a Vezérkar Főnöke átszervezett bíróságának a vezetője lett — azt javasolta nekem, hogy adjam át az ügyet a különbíróságnak. Közvetlen környezetemben azonban nem lohadt Suba László és Bárkányi Zoltán kezdeti lelkesedése. Szombat délután, hivatali szobámban hármunk között felmerült a kérdés, nem lett volna-e jobb, ha a laktanya ellenáll, láncreakció kezdődik és nyomban eldől a fő kérdés: vajon a honvédség és a csendőrség melyik oldalon avatkozik be az élet-halál harcba és hajlandó lesz-e fellépni a náciak ellen is. Miliként foglalt állást a Werth, Hautzinger⁹, Laucsek¹⁰, Czeydner¹¹, Hellebronth stb. nevek által fémjelzett tábornoki kar és a vezérkariaiak. Elmondtam társaimnak a Magyar Közösség két tisz tagjával¹² történt találkozásomat. Van-e valaki ezek közül odafenn hangadó? Az is eszünkbe jutott, hogy egy nyomban kirobbant fegyveres akció a kormányt is haladéktalanul színvallásra kényszerítette volna. De mi lesz most? Hol marad Bakay altábornagy?

Éjjel szolgálati helyemen aludtam. Az idő múlása a statáriális eljárás határ-
idejének a betartását veszélyeztette, kezdtem nyugtalanodni. Amikor másnap vasárnap délelőtti sétából visszaérkeztem, közölték velem, hogy Bakay altábornagyot és parancsőtisztjét hajnalban a Ritz szálló előtt — ahol lakott — az autóból történt kiszállásakor a köd leplébe burkolózó, ott rejtőzködő SS legények elrabolták. Állítólag Skorzeny maga vezette a műveletet.

Körülottem megfagyott a légkör, Harmath János már nem érdeklődött, hanem megjegyezte, hogy elgaloppiroztam magam. Hétfőn már új hadtestparancsnokunk volt, Aggteleki Béla altábornagy, a tábornoki kar nagy részéhez hasonlóan szintén sváb eredetű. A folyamdandár vezető hadbiztosa, akit a haracosló tisztek között 1941 áprilisában letartóztattam, az új illetékes parancsnok testvéröccse volt.

⁸ Bakay itt a tervezett „kiugrás”-ra utalt.

⁹ Jány Gusztáv korábbi neve.

¹⁰ László Dezső korábbi neve.

¹¹ Pontosabban: Feketehalmy-Czeydner Ferenc.

¹² A két Hadnagy testvéréről emlékezik itt meg a szerző. András meghalt a harcmezőn, Domokos — őrnagyként — mint a Magyar Függetlenségi Mozgalom tagja 1944. december 9-én Bariba érkezett. A Hadnagy-fivérek a Don-mentén arról igyekeztek meggyőzni dr. Major Ákóst, hogy a Magyar Testvéri Közösségben a helye.

Aggteleki haladéktalanul magához rendelt. Arról kellett beszámolnom, vajon törvényszerűen nyomoztam-e, nem használtam-e erőszakot a tisztí gyanúsítottakkal szemben a beismerések kicsikarása végett, nem fenyegettem-e meg őket a feleségek bántalmazásával, ha nem vallanak stb. —, mert ilyenek miatt feljelentések érkeztek ellenem. Velem együtt állíttatta elő Sike Alajos őrnagyot, akinek az ujjait vizsgálgatta, mert állítólag spanyolkesztyűt viseltem vele. Sike ujjai sértetlenek voltak, előttem nem is állította, hogy erőszakot alkalmaztam volna. Aggteleki mindenesetre elvette tőlem az eredeti iratokat. Harmincöt évvel később így emlékezett erre az időszakra egy interjúban Svájcban: „...akkor a németek már tudták, hogy valami készül. S hogy Bakay komolyan veszi a dolgát, az kiderült egy héttel október 15. előtt, amikor keményen felszámolta a jobboldali katonai puccskísérletet. A válasz: elrabolták a Gestapo ügynökei.” Aggteleki szerint „Bakay azt a feladatot kapta Horthytól, hogy a román példa szerint biztosítsa a háborúból való kiválásunkat, a németek fegyveres fellépése ellen tegye meg a szükséges intézkedéseket.” Bakay elrablása után ezt a kiszemelt utódjának, Aggtelekinek kellett volna végrehajtani.

Bakay a szélsőjobb hatalomátvételi kísérletét nem számolhatta fel, mert ebben a náci és magyar csatlósáik megakadályozták. Akcióját Aggtelekinek lett volna kötelessége befejezni, aki azt — ahelyett — befagyasztotta. Ez tehát az ellenálló és a szabotáló két magyar tábornok retusálatlan fényképe. A következő héten alkalmam volt összegyűjteni egy egész kollekción.

Este hazamentem, éjjel váratlanul megjelent Tamás.¹³ Egyedül. Mindenben tájékozott volt, nem merte kockáztatni, hogy elhozza elvtársait is. Álláspontja az volt, hogy a szélsőséges erőket súlyosan kompromittáló nyomozást egyre szélesedő mederben folytatni kell, s ugyanolyan érdektelen volt a perjogi akadályok iránt, mint korábban Bakay a közjogi buktatóival szemben. Nem minden malícia nélkül jegyezte meg, hogy „...a frontszolgálat sokkal nehezebb az illegáltságban, mint a tüzvonalban, ahol különben te keveset voltál. Én többet kockáztatok nálad; ne felejtse el, hogy te már közénk sodródtál!”

Erre — figyelmeztetése nélkül — kezdtem rájönni én is. Kora reggel azzal távozott, hogy a hét folyamán a hivatalomban telefonon jelentkezik, a szöveg attól függ, hogy honnan beszél. Ha szükséges, valahol másutt találkozunk, ide többé nem jöhet. Én a hivatalban aznap más ügyekkel kezdtem a napot. Délben Pereghy utasítására elmentem a Budapesti Főkapitányságra, ahol személyesen kívántak velem beszélni.

Vitéz Nagy Valér rendőrfőkapitány-helyettes (vezérőrnagyi rangban) hívatott. Ismertem már korábról, amikor egy repülőtiszt ügyét tárgyaltam. Hatásköri összeütközésünk volt, egy piszkos tisztí ügyben saját apparátusával nyomoztatott a feljelentés állétele helyett. Mintha azt akarta volna megakadályozni, hogy a honvédegyész kozmetikázhassa a tényállást. A sértettek zsidó származásúak voltak, s a főkapitány-helyettes meglepően liberálisnak tetszett nekem. Most éppen az ellenkezője történt. Állva fogadott, nem fogott kezét s röviden az alábbiakat adta tudomásomra: „Százados út vezette a Sike és társai elleni botrányos nyomozást. Figyelmeztetem, hagyja abba az egészet, mert haladéktalanul követni fogja volt parancsnokát!” Én megjegyeztem, hogy ez az új hadtestparancsnokon múlik. Ha ő hozzájárul, akkor vádemeléssel fejezem be az ügyet. Azzal otthagytam.

Nagy Valér egy hét múlva már nyilas főkapitány volt (vádoltként és tanúként is találkoztam később vele). Mostani állásfoglalása pedig legalább nyíltan volt mondható, jelentettem a beszélgetést Pereghynek. Nem kétlem, hogy sietett tájékoztatni Aggtelekit. Helyénvaló volt, hogy a honvédelmi miniszterhez továbbítsa a vészjelzést a budapesti rendőrség egyik vezetőjének színválásáról.

Én azonban még ugyanazon a napon az agresszív főkapitány-helyettestől a politikai feladat súlya alatt törpévé zsugorodott miniszterelnök elé jutottam. A délután folyamán késő estére magához rendelt Lakatos Géza, egyedül engem. A délután még meghökkenett Pereghy alezredes dohogott is a szolgálati út teljes mellőzése miatt, ami valóban rendhagyó volt: a százados közbeeső parancsnokai feje felett egyenesen a kormány fejéhez megy. Este tíz óra körül az előírtas díszöltözöt helyett tábori ruhában jelentkeztem a Sándor-palotában Incze Péter miniszteri tanácsosnál, a miniszterelnök személyi titkáránál.

Lakatos Géza a hadtáptérületen újjászervezett 2. honvédhadsereg parancsnoka volt Jány Gusztáv után egy éven keresztül. Megfelelő szolgálati távolságból még

¹³ Major Tamásra utal a szerző.

Kijevből ismertem. Parancsnoksága alatt a hadsereg az állandó elszakadások közben csendesen felmorzsolódott. A politikai felmorzsolódásra alábbi találkozásunk a jellemző. Egyenruhát viselt, nekem feltűnő módon zubbonyán egyedül a Vaskorona-renddel. Legalább egy magyar kitüntetést is feltehetett volna. Nem vezérez-redeként, hanem miniszterelnökként viselkedett, százados urazott és magázott, de leültetett. Beszámolót kért a Sike-ügy nyomozásáról, főként Bárdossy és Imrédy szerepéről. Jelentettem, hogy Aggteleki altábornagy az aktát elvette tőlem, további utasítás nélkül az ügyet nem folytathatom. Lakatos megkérdezte, hogy „hol vannak a letartóztatott urak”, amire biztosítottam, hogy a Margit körúton. Ez kényelmetlen lehetett számára, mert megjegyezte, hogy tenni kellene valamit. A cselekvéshez azonban egyetlen alkalmas ember lett volna: az elrabolt Bakay. Ő kell kiszabadítani, ha még nem vitték el Németországba. Azt is szerette volna tudni, vajon milyen iratok voltak Bakaynál, amikor rajtaütöttek az SS-emberek, hordott-e magával aktafűzőt. Azt válaszoltam, nem hiszem, hogy a Sike-ügy iratai nála lettek volna. Lakatos legyintett, nem erre volt kíváncsi. Sokkal később tudtam meg, hogy a náciik elleni katonai ellenállás terveit Bakay mindig magánál hordta. Kis gondolkodás után a miniszterelnök a következő döntést közölte velem: „Önnek most az a dolga, hogy derítse ki Bakay altábornagy úr fogvatartásának a helyét. Ha ezt tudjuk, ki kell szabadítani. Ugy, ahogy a Zách utcai laktanyát foglalta el. Újból a budapesti őrszázláljal fog operálni. Értette százados úr?” Nem mondhattam azt, hogy nem értettem, hiszen a Zách utcai laktanyát nem az SS-ek védték. Meghagyottam és elhagytam a szobát.

Odakint teljes elsötétítés volt, de derült éjszaka. A Halászbástya lépcsőin mentem lefelé hivatalomba. Azon tűnődtem, mi marad ebből a városból egy fél év múlva. A politikai megoldás s ezzel egyidejűleg a náciikkal való fegyveres szembe fordulás lehetőségét maga a kormány akadályozza meg. A kormányfő, aki vezérezredes és volt hadseregparancsnok, egy hadbíró százados által vezetett békelétszámú zászlóaljjal akarja megtámadtatni a Budapesten berendezkedett halálfejeket.

Akárhogy is, a parancs végrehajtása volt a feladatomban. Úgy véltem, hogy a Kéleti Arcvonal Bajtársi Szövetség ellen erőszakosan intézkedő Bakay altábornagytól elsősorban ezekről szerezhetek felvilágosítást. Elhatároztam, hogy házkutatást tartok a KABSZ Vörösmarty utcai székházában. Ezt sem tehettem Aggteleki hozzájárulása és a megfelelő karhatalom biztosítása nélkül. Az új hadtestparancsnok javaslatomat másnap délelőtt elfogadta, a hadtest elhárító osztályától négy tisztet rendelt mellém, akikkel késő este megjelentünk a székházban, ahol nem tartózkodott senki. Behatoltunk, alapos kutatást tartottunk, de minden asztal, minden szekrény üres volt. A helyiséget lepecsételttem és üres kézzel mentem vissza a hivatalba. A kisérőül adott tartalékos tisztek közül az egyik nyilas volt, két hét múlva már a katonai börtön utolsó parancsnoka.

Délelőtt két munkatársammal törtem a fejem, hogy mit lehet tenni, mikor kivágódott a szobaajtó és bejött három rendfőkozat nélküli SS-katona. Vigyorogtak. Magyarok voltak. Közölték, hogy azért teszik nálam tiszteletüket, mert tegnap nem várhattak meg a KABSZ-központban. Most rendelkezésemre állnak. Megkérdeztem, van-e német katonai igazolványuk. Megmutatták. „Önök tehát a német katonai igazságszolgáltatás kompetenciájába tartoznak. Most nem tehetek semmit, de remélem, még később találkozunk” — mondtam. Erre viharosan helyeseltek, mondván, hogy „nemsokára”, s ezzel eltávoztak. Bárkányi megjegyezte, hogy alighanem Ney küldte őket. A találkozót illetően nekem lett igazam: az egyiket közülük négy hónap múlva börtönőr vezette elém.

Távozásuk után percekben belül jelentkezett Tamás telefonon. A hangjáról ismertem fel. Feljebbvalóként, szolgálati stílusban közölte, hogy mikor, hol vár rám. Mielőtt válaszolhattam volna, letette a kagylót. Munkatársaim kérdései elől kitértem. Már nem bíztam senkiben, félig igazam is lett. Megijedtem. Ha ezek a csirkefogók rám állnak, akkor Tamás is lebukik. Előző heti megjegyzése jutott eszembe: „én többet kockáztatok nálad”. Nem tehettem mást, a katonaszerencsére bíztam magam.

A meglepetések sorozata azonban még nem fejeződött be. Dél felé parancsot kaptam, hogy másnap reggel jelentkezem Csatay Lajos vezérezredes, honvédelmi miniszternél.

Először hazatértem Gábor¹⁴ lakásába, onnan mentem a randevúra. Nem kellett várnom. Tamás szembejött, megállított, egy papírról valami cím után érdeklődött. Maszkot viselt, ezzel a bajusza nagyobb volt az illegalitásban növesztettnél, széles keretű pápaszem és kalap volt rajta, ami elfedte kezdődő kopaszságát. Pár másodpercenyi figyelés után nagy gesztusokkal mutogattam, hogy merre kell a kért cím felé menni, majd elindultunk egymás mellett, mintha elkísérném az idegent. Kijelentette, hogy a párt azt kívánja, folytassam tovább a nyomozást, zavarjam meg a nyílas terveket. Arra a kérdésemre, hogy ha harcra kerül a sor, ki lesz mellettünk, azt felelte: „A csepeli, meg az angyal földi melósok.”¹⁵ Most folynak a tárgyalások azért, hogy a kormány fegyvert adjon nekünk. Bennünk bízzál, ne azokban, akikhez eddig tartoztál!” Megálltunk, ő kalapot emelt, én tisztelegtem és elváltunk. Pár lépés után mimeltem, mintha rá akarnék gyújtani és utánaézttem. Akkor fordult be a legközelebbi utcasarkon. En is simán hazajutottam.

Másnap reggel az előírt szolgálati dísz nélkül jelentkeztem Csatay Lajosnál. A frontról ismertem őt is, tőlünk délre az egyik hadtes parancsnoka volt. Kellemes modorú, koránál idősebbnek látszó, fehér hajú, nyugdíjra vágyó öreg katona, elmentéte Bakaynak. Ő is a Sike-ügyről kívánt tőlem jelentést, holott észrevettem, hogy nagyjából tájékozott. Megkönnyebbült, amikor jelentettem, hogy nem tudok Bakay nyomára találni, sőt a KABSZ-nál megíiusult házkutatás után a szövetség három tagja SS egyenruhában provokált a hivatalomban. Ezt végső figyelmeztetésként értékelte. Ő is úgy vélte, hogy rám állt a Gestapo, Bakay pedig már Németországban van. Ezzel — szerinte — részünkről befejeződött az ügy. En viszont arra kértem, hogy utasítsa Aggtelekit a vádemelésre, de ő azt a leghatározottabban visszautasította. A Dísz térre néző hivatali szobája falán függő nagy katonai térképhez ment és magához intett. A térképen piros és nemzeti színű zászlócskák jeleztek a hadihelyzetet. A debreceni tankcsata még folyt, kimenetele kétségtelen. A csata befejezése után a németek özőnlenni fognak Budapest felé. Valahol még Budapest előtt meg kell vetniük a lábukat, amíg a balkáni hadseregük elvonulása be nem fejeződik. Ez azonban már itt lesz Szolnok körül, dél felől pedig a Balatonnál. Magának tette fel a töprengő kérdést: „Mit lehet ezek ellen tenni?” En ezt mertem válaszolni: „Amit a románok.” Csatay akkor meglepődve hasonlót mondott, mint másfél év múlva Dálnoki Miklós Béla: „Fiam, te nem katona vagy, hanem bíró. Hol vannak már a magyar csapatok, amiket szembe lehetne velük — ha csak átmenetileg is — állítani!” A magyar honvédelmi miniszter rozzant hadas-tyán volt ezekben a pillanatokban. Eszembe jutott, amit Tamástól hallottam előző nap délután. „Nagyméltóságod — kérdeztem —, nem lehetne felfegyverezni a munkásokat?” Csatay egy pillanatra indulatos előljáróvá változott: „Mit tud maga erről?” Majd ismét apatikusan legyintett: „Mondja, százados úr, tudja hány szociáldemokrata képviselő ült a parlamentben és velük szemben hány szélsőjobboldali? Ezekre az utóbbiakra kik szavaztak? Köszönöm, eltávozhat.” En még arra kértem, jelentse a miniszterelnök úrnak, hogy Bakay tartózkodási helyét nem tudtam felderíteni, ő pedig közölte, hogy vár rám a vezérkari főnök, Vörös János vezérezre-des úr, jelentkezsem nála. Így váltunk el.

Vörös János ugyanagyan az épületben vezette a „magyar vezérkar” munkáját, a földszinten. Csataytól azonnal hozzá siettem. Vörös Jánossal korábban nem találkoztam, annyit tudtam, hogy Szombathelyi utódja lett, sőt hadbírói körökben hallottam azt is, hogy saját illetékes parancsnoki jogkörében eljárást rendelt el elődje ellen a Vezérkar Főnöke Bírósnál. Az közülünk senkinek sem volt hihető, hogy saját kezdeményezésére tette — még a Sztójay-kormány idejében —, a gesztus azonban menthetetlennek látszott. Nálam alacsonyabb, cigányos képű, feketéből alig őszülő ember volt. Ha Bakayt farkashoz hasonlíthatnám, Vörös János volt a róka. Csak a bemutatkozás történt a kötelező formák szerint, utána leültem és harmadszor is elmondhattam a Sike-nyomozás részleteit kiemelve, hogy a folytatást az új hadtestparancsnok akadályozza. Vörös

¹⁴ Major Gáborról, a harmadik — azóta Kanadában elhunyt — testvérről ír itt.

¹⁵ A Nemzet Tótális Mozgósításával Megbízott M. Kir. Tárcanélküli Miniszter mellé beosztott tábornok Bírósgája H. 2.005 '44-IV. sz. alatt Sopronköhidán tárgyalta Dálnoki Veress Lajos és társai ügyét. Mind a Hardy Kálmán vádolt ügyében kiállgatott Jászay Ferenc vezérkari őrnagy tanúvallomása, mind Bán Mihály vezérkari ezredes hadműveleti szakértő Hardyval kapcsolatos elemzése során felmerült a munkásság értesítése, részben a „Szakasits” aláírású cédula Dunán való átjuttatása, részben „a munkásság általános sztrájk”-jának kirobantása kérdésében.

János ezen túltette magát, inkább az ügybe keveredett politikusok után érdeklődött, de nem Bárdossy és Imrédy szerepét firtatta, hanem Szálasiét: nem jutottunk-e közelebb tartózkodási helyéhez — amit úgy látszik, a VKF II. defenzív osztálya sem tudott pontosan felderíteni —, milyen kép alakult ki a nyomozás adataiból, a puccsisták kinek szánják a főszerepet. Természetesen csak Imrédy és Szálasi személye jöhetett szóba, de a KABSZ és a nyilas fegyveres szervezetek aligha Imrédy hatalomra juttatása érdekében kapnak a németektől fegyvert. Tehát akkor Szálasi. Miképp lehetne ezt megakadályozni — kérdezte előltem önmagától a honvéd vezérkar főnöke. Én azt válaszoltam: „Nagyméltóságod közreműködésével. Vegye át az Aggteleki altábornagy úrnál megrekedt ügyet a Vezérkar Főnöke Bírósága, hogy a kormány megelőzhesse a puccsot.” Javaslatom igen kényelmetlenül érintette Vörös Jánost. Ő nem vette magának a fáradságot, hogy a térképen magyarázza meg a németek elleni szembenállásra kilátástalan katonai helyzetet, hanem felállt — természetesen én is felpattantam —, hátratett kezekkel a szoba faláig sétált és vissza az íróasztalához, miközben nagyszerű kibúvót sikerült találnia: „En a Feketehalmyék tárgyalása óta a különbírószágban nem bízom. Ezt az ügyet ugyanúgy elszabotálnák.” Tőle is dolgom végezetlenül távoztam.

A legmagasabb katonai és politikai vezetésünkről szerzett lesújtó benyomásaim már nem befolyásolta az sem, hogy másnap még Bonczos belügyminiszter¹⁶ is magához kéretett és beszámolót kért tőlem. Nem a hadtestparancsnoktól, nem a vezető honvédugyésztől, hanem tőlem, a századostól. Megnyugodott, amikor megmagyaráztam neki, hogy ügyészi előadóként, az illetékes hadtestparancsnokom perrendszerű utasítása nélkül nem zavarhatom az államvezetés semmittevését.

Későbbi politikai, jogászai pályafutásom a alatt sok rendhagyó élményben volt részem, de az akkor szerzett benyomásom a legsajátosabb: a magyar kormány attól tartott, hogy egy százados okvetetlenkedése haladéktalan konzekvenciákkal járó állásfoglalásra kényszeríti őket. Én azonban nem tudtam tovább zavarni köreiket. Tamás nem jelentkezett, a párttól kapott első „megbízatást” nem tudtam teljesíteni.

¹⁶ Bonczos Miklós később Argentínában telepedett le és magyar cégek viszonteladója lett 1971-ben hőkövetkezett haláláig.